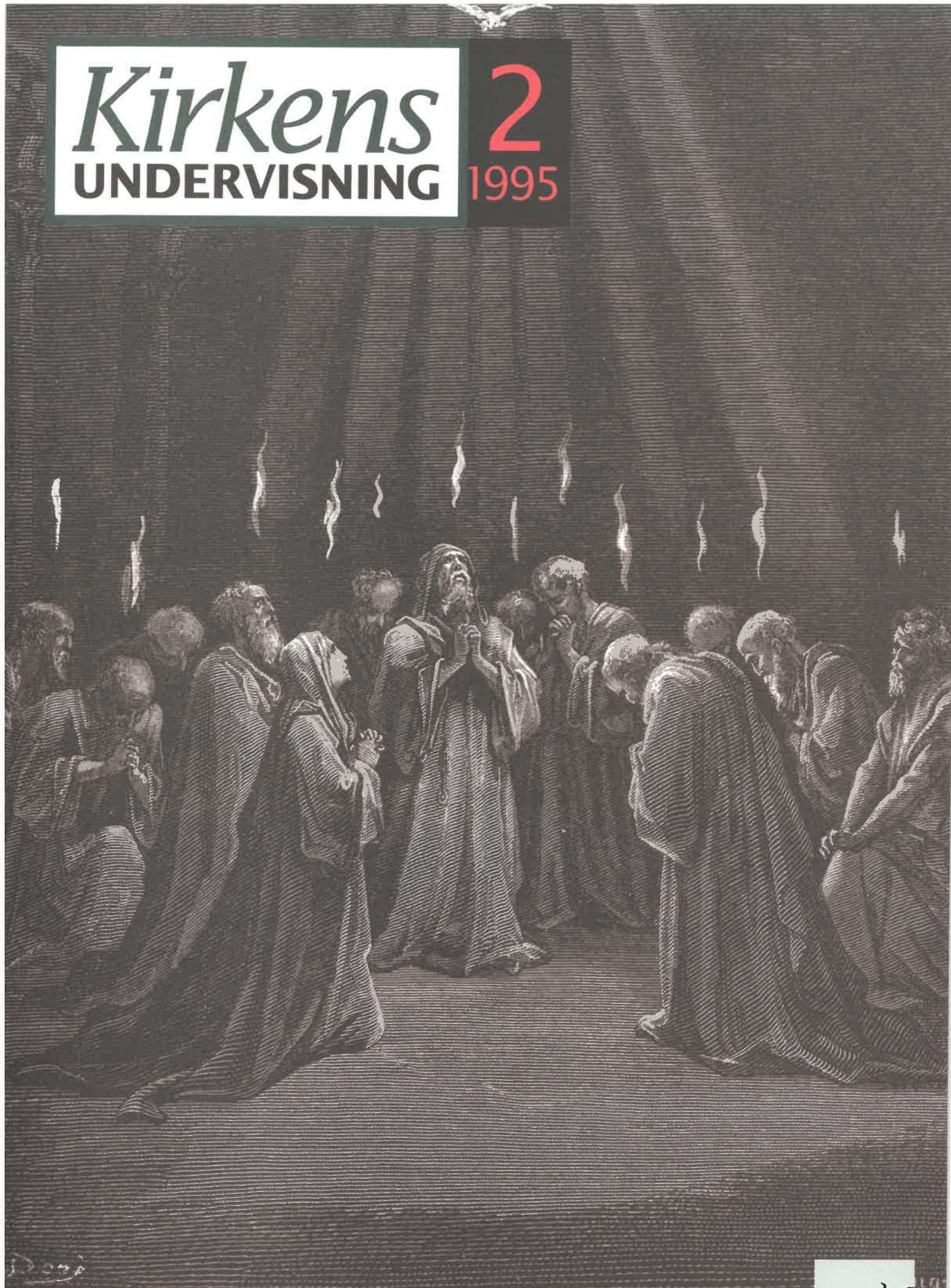


Kirkens UNDERVISNING

2
1995



TEMA: *Pinse*





INDHOLD

Enighed og Helligånd

Af Jens Glebe-Møller

3

Helligånden i verden

Af Henning Nørhøj

6

Helligånden – ordets og livets nyfortolker

Pippi Langstrømpe og Helligånden giver en ny retskrivning for livet.

Af Werner Fischer

10

Babelsstigen

En historie om en forestilling.

Af Helle Krogh Madsen

13

Pinsens salmer

Om Helligånden her og hisset.

Af Finn Dyrhagen

16

Ideer og Inspiration

18

Nyt fra Folkekirkens Pædagogiske Institut

20

Bøger og materialer

21

Forsideillustration: Gustave Doré, "Pinseunderet".

Hvad er ånd?

Pinsen handler om ånd, der både er noget af det mest uhåndgribelige, uforståelige, abstrakte – og på den anden side det mest nærværende og vedkommende, og derfor også det mest enkle og selvfølgelige. Men sådan er det i virkeligheden med alt hvad der er væsentligt: Det er både meget enkelt, så enkelt at ethvert barn kan forstå det – og på den anden side noget meget vanskeligt, så vanskeligt, at der ikke er nogen filosof eller teolog, der virkelig har forstået det til bunds.

Søren Kierkegaard er en af de tænkere, der har tænkt dybest over, hvad ånd er. I sin berømte bog *Sygdommen til Døden* taler han om, at mennesket er ånd, et væsen, der forholder sig til sig selv. Og Kierkegaard bemærker om sit skrift, at det på en måde er let at forstå, i en anden forstand dog sådan, at „ikke enhver professor kunne have skrevet det“. Hvis man kunne tænke sig en dansk nationalfilosofi, siger Kierkegaard engang, så skulle den begynde med den sætning, at der er mange ting mellem himmel og jord, som ingen filosof har forklaret.

Man kan måske sige, at ånd er liv, eller det at livet altid er og bliver ubegribeligt, ufatteligt for os. Eller også man kan sige, som Luther gjorde det i sin berømte forklaring til den tredje trosartikel: Ånd er den gåde, at livet er større end os selv, at vi ikke „af egen evne og kraft kan tro på Jesus Kristus, min Herre, eller komme til ham“. Man kan udtrykke dette gådefulde på mange måder: Ånd er liv, det er nok den mest oprindelige betydning af ånd som "ånde-

dræt" og den livsånd, Gud blæste i Adams næsebor. Ånd er nærvær af Gud. Ånd er også kraft, den kraft, der viser sig i vores magtesløshed. Ånd har også med sprog at gøre, det gådefulde, at mennesker kan tale sammen, forstå hinanden. Og endelig har ånd noget at gøre med ild, med lidenskab, kærlighed, det "at livet kommer os ved", som én engang har sagt.

Man har sagt, at Ånden er et lidt forsømt tema i vores kirke, fordi vi har en tendens til at nedskrive alting til det nemme og overkommelige. Det er især i østkirken og den græske gudstjeneste, at der tales meget om Åndens nærvær. Det fremgår f.eks. af en gammel historie om indførelsen af den kristne tro i Rusland:

Storfyrsten Vladimir fra Kiev sendte, inden han lod sig døbe i året 989, en delegation til Byzanz, for den der skulle informere sig om den kristne tro. Delegationen vendte tilbage og blev udspurgt om indholdet af den nye lære. De delegerede kunne ikke svare på det. Men så skal deres talsmand have taget sig sammen og sagt: Vi har intet forstået af det, der blev sagt, men vi vidste, da vi var i deres kirker, at vi var i himmelen.

Dette nummer af Kirkens Undervisning vil give et indblik i de mange betydninger og nuancer, der ligger i den gamle betegnelse "ånd" og "Helligånd" – ikke for at gøre det ubegribelige begribeligt og at nedskrive det gådefulde til noget overkommeligt, men for at åbne vore sanser for det ubegribelige, det gådefulde. ●

Eberhard Harbsmeier



Enighed og Helligånd

Helligånd har også noget at gøre med det at forstå hinanden, det at nå til enighed. Det er det, som kirken fra gammel tid kalder konsensus, den grundlæggende enighed, der skal til for at kirke kan være kirke. Prof. Jens Glebe-Møller gør rede for dette vigtige begreb, idet han går ud fra tanker af den franske munk Vincent fra Lérins og trækker linierne op helt til nutiden: Hvordan kan vi nå til enighed, hvad er det, vi kan enes om? Hvordan forholder det, vi er enige om, sig til sandheden? Det er netop dette, kirken beskriver med fortællingen om pinseunderet.

Af Jens Glebe-Møller

i året 434 skrev munken Vincent i sit kloster på den sydfranske ø Lérins (i dag hedder den St.Honorat) et skrift, som han kaldte "Erindring om den katolske tros ælde og almindelighed". Han ville finde ud af, hvordan man skelner mellem den sande katolske tro og kætteriernes. Først og fremmest skal man naturligvis følge Skriften. Men eftersom den er så dyb, at nogen forstår dens ord på én måde og andre på en anden, så er det ikke tilstrækkeligt.

Vi må følge den fortolkning, som er i overensstemmelse med den kirkelige og katolske norm. Og denne norm består i, „hvad der er blevet troet overalt, altid, af alle“. Når vi skal bestemme den sande tro, må vi med andre ord gå efter almindeligheden (overalt), ælden (altid) og enigheden (alle). I den gamle kirke, udvikler Vincent så videre, var der to ting, man lagde vægt på for at styre klar af kætteriernes. For det første om et koncil havde udtrykt sig autoritativt om det pågældende dogmatiske problem. Og hvor det ikke var tilfældet, holdt man sig til fædrenes mening. For hvad de i enighed (konsensus) havde holdt fast ved, det skulle anses for kirkens sande og katolske lære.

Konsensus, pavens ufejlbarlighed og protestanterne

Dermed havde Vincent indført det begreb om "konsensus", som siden blev en del af den katolske lære (man taler om "fædrenes konsensus", om "de troendes konsensus" og om "teologernes konsensus").

Ved siden af eller over konsensusbegrebet kom så siden dogmet om pavens ufejlbarhed til. Pavens afgørelser i trosspørgsmål afhænger nemlig ikke af de troendes eller kirkens konsensus. Alligevel er det interessant, at vi i den katolske kirke siden det 5. århundrede har haft en forestilling om, at vi kun i enighed eller gennem konsensus kan finde frem til den sande tro.

På protestantisk side ser det i første omgang anderledes ud. For her holdt man sig jo til Skriften for at afgøre, hvad der er sand tro eller lære. „Ved Skriften alene“ er det protestantiske „formalprincip“. Og ud fra Skriften nåede så Luther og hans mange disciple og efterfølgere frem til "materialprincippet": retfærdiggørelse ved tro alene.

Men helt var konsensusbegrebet dog ikke glemt. I Den augsburgske Bekendelses første artikel hedder det, at „Kirkerne hos os lærer med stor enighed (konsensus), at den nikænske synodes dekret om det guddommelige væsens enhed og om de tre personer er sandt og bør tros uden enhver tvivl“. Og i artikel 7 skriver forfatteren Philip Melancthon de ofte citerede ord: „Og til kirkens sande enhed er det nok at være enig (latin: consentire) om evangeliets lære og om sakramenternes forvaltning“.

Hvordan denne enighed så skal komme i stand, fortæller Melancthon ikke. Men måske har han tænkt på „fædrenes konsensus“ eller „teologernes konsensus“ eller simpelt hen på alle de troendes konsensus. Det sidste ville jo så rime smukt med den lutherske tanke om det almindelige præstedømme. Det



vigtige er i hvert fald, at også på protestantisk side eller i lutherdommen har man kendt til konsensus-begrebet.

Konsensus og kompromis

Hvad skal vi så egentlig forstå ved "konsensus"? Når vi på moderne dansk taler om "konsensus-politik" og den slags, så er det i virkeligheden ikke konsensus, men "kompromis" vi mener. "Konsensus-politik" betyder nemlig bare, at vi ikke stemmer os frem til en afgørelse, men alle har firet lidt på deres standpunkter for at nå frem til en eller anden afgørelse i en politisk sag.

Forskellen på "konsensus" – i Vincents og i filosofisk forstand – og "kompromis" er den, at det første begreb står for en søgen efter det sande, mens det andet drejer sig om, hvad der er praktisk og lader sig gøre. Hvad der er sandt – i teologien som i filosofien eller for den sags skyld i alle livets forhold – finder man først ud af, når alle berørte parter har diskuteret det pågældende problem igennem fra alle mulige vinkler og så omsider er nået til enighed: *dette* er den sande tro, *dette* er en sand påstand.

I de økumeniske samtaler i vore dage dukker konsensus-begrebet eller tilsvarende begreber ofte op. F.eks. i Porvoo-dokumentet, hvor der tales om "agreement" i den engelske tekst og om "enighed" i den danske oversættelse. Men som regel – og også i Porvoo-erklæringen – menes der så ikke meget mere, end at det her har vi tilfælles, det her kan vi derfor være enige om (at anerkende de bibelske skrifter, at tro på evangeliet, at holde fast ved de oldkirkelige trosbekendelser, at tro, at Jesus er Guds Søn osv.). Sandheds-spørgsmålet træder med andre ord i baggrunden.

Ikke autoritet, men samtale

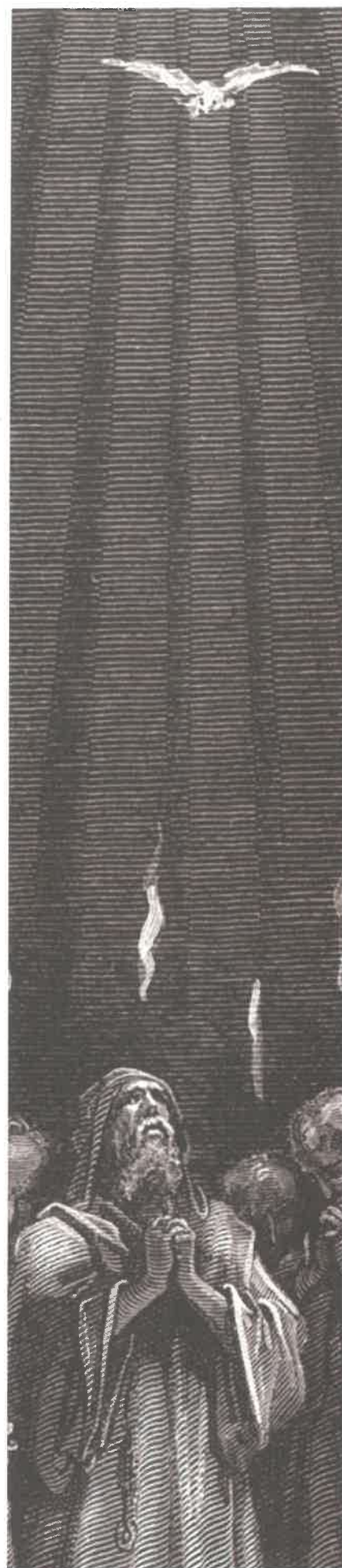
Men hvis man nu trækker det frem – eller trækker det frem igen – så får det ganske væsentlige konsekvenser. Jeg vil blot nævne to. Den ene er, at man så ikke længere kan

se Luthers oprør mod den datidige katolske kirke som grundlæggelse af en ny kirke eller en ny konfession. Så bliver hans henvisninger til Skriften, hans tale om retfærdiggørelse af tro og hans afvisning af „gerningsretfærdighed“ indlæg i en diskussion om, hvad der er den rette eller sande tro – en diskussion, som nu har løbet i mere end 400 år og først finder sin afslutning, når alle de involverede parter er nået til konsensus.

Vore dages økumeniske samtaler, også mellem katolikker og lutheranere, er bare stationer på vejen. Men *når* denne diskussion eller samtale er mundet ud i enighed, så ved vi også, hvad der er den sande tro, og hvad der er kætteri.

Den anden konsekvens er, at ingen på forhånd i kraft af deres embede eller sociale position eller noget som helst andet kan udtale sig med autoritet om den sande eller den falske tro. Paven lige så lidt som lutherske biskopper. Her står alle principielt på lige fod. Ingen kan på forhånd være udelukket fra at give sig besyv med, når det gælder om at nå til enighed om den sande tro over for kætteriet eller kætteriene.

Selvfølgelig må "teologernes konsensus" have en særlig vægt. De, altså teologerne, har jo specialiseret sig i at studere trosudsagn og kætterske udsagn og forskellen imellem dem. Men det kan da sagtens være tilfældet, at en "lægmand" kan komme med meget vægtigere indlæg i diskussionen end en lærd teologisk professor. Og omvendt vil en lærd biskops ord veje tungere end hans eller hendes kollega, der måske i andre henseender fun-



gerer meget bedre som biskop eller er meget mere "populær" i sit stift.

At forstå hinanden – pinseunderet

Nu er der imidlertid ved alle diskussioner eller samtaler et aspekt, som vi må være opmærksomme på, selv om det i første omgang måske virker meget banalt: vi skal kunne forstå hinanden. For hvis vi ikke forstår hinanden – eller fejlagtigt tror, at vi har forstået hinanden – så når vi jo aldrig nogensinde til enighed. Og så kan vi på trods af alle økumeniske samtaler og Porvoo-dokumenter alligevel aldrig finde frem til, hvad der er sandt og falsk eller kættersk.

Nu kan man sige, at hver eneste gang man indlader sig i en samtale eller en diskussion, så påstår man også (uden nødvendigvis at sige det med rene ord), at man kan gøre sig forståelig. Når jeg skriver denne lille artikel, så mener jeg da virkelig også, at læserne kan forstå, hvad jeg skriver. Ellers var jeg jo bare ude på at snøre dem eller på – med anvendelse af nogle retoriske fif – at få dem til at mene det samme som jeg. Det er jo – desværre – nok det, som ofte er tilfældet i politiske debatter. Derfor munder de sjældent ud i ægte konsensus, men standser netop op ved kompromisserne.

Men hvordan kan vi nu være sikre på, at vi faktisk forstår hinanden? Selv om jeg gør mig al mulig umage, kan det jo være, at jeg alligevel ikke er blevet forstået, fordi vi mennesker er så forskellige og opdraget – også sprogligt –

på så mange forskellige måder. Og så på trods af al forskellighed forstår vi alligevel hinanden. Ikke hver gang vi taler sammen, men dog så ofte, at vi faktisk kan blive enige om mange ting. Og også om, hvad der er sandt og falsk, hvad der er sand tro, og hvad der er kætteri.

Hvordan går det til? Hvilke kræfter er her på spil? Det har filosoferne intet svar på. Det kan de heller ikke have.

Men i den kristne tradition har man henvist til Helligånden. Det kan man allerede læse ud af pinseberetningen i Apostlenes Gerninger, kap. 2. Der fortælles jo om, at apostlene kan gøre sig forståelige for jøderne, der kommer fra alle dele af udlændigheden, "diasporaen", og taler mange forskellige sprog.

Apostlene taler om noget bestemt, de taler om Jesu Kristi opstandelse, og for fjernt det end ligger tilhørerne, bliver de forstået. Fordi apostlene er "fyldt af Helligånden". Helligånden er selvfølgelig ingen håndgribelig størrelse. Men "Helligånden" er i en kristen sammenhæng betegnelsen for, at det *kan* lykkes at nå til enighed eller konsensus og dermed også til erkendelse af sandheden. ●

PINSE

Pinse kommer af græsk pentekoste, der betyder „den 50.“ dvs. dag efter påske.

I jødedommen fejredes pinsen som en mindefest for lovgivningen på Sinaj.

Fortællingen om pinsedagen i Apostlenes Gerninger kap. 2 deler sig i tre: Pinseunderet, Peters pinsetale og dens virkning, skildringen af menighedslivet.

Det centrale i fortællingen er modtagelsen af Helligånden.

Tekster

Det gamle Testamente:

- * Dom. 3, 10; 6, 34; 15, 14 (Herrens ånd udruster dommerne).
- * 1. Sam. 10 (kongen får Guds ånd ved salvningen).
- * Es. 11, 1-10 (den messianske konge).
- * Joel 3, 1ff. (åndens udgyldelse over hele folket).

Det nye Testamente:

- * Matt. 1, 8; Luk 1, 35 (undfangelsen ved Helligånden).
- * Mark. 1, 10f. par. (Jesu dåb).
- * Matt. 12, 28 (uddrivelsen af de onde ånder sker ved Helligånden).

Salmer

- * „Apostlene sad i Jerusalem“ (DDS 239)
- * „Var I ikke galilæer!“ (DDS 242).
- * „Nu bede vi den Helligånd“ (DDS 246).
- * „I al sin glans nu stråler solen“ (DDS 247).
- * „Du som går ud fra den levende Gud“ (DDS 248).

Motiver

- * Åndsudgyldelsen.
- * Tungetalen.
- * Menighedens fællesskab.
- * Kirken.

Symboler

Ilden, solen.

Skikke

Skovture, pinsefrokoster, fejringer af sommeren.

Redaktionen.



Helligånden i verden

Et undervisningseksempel for voksne

Af Henning Nørhøj

I 1909 malede Emil Nolde et billede af pinseunderet. (se modstående side). Vi ser disciplene samlet på pinsedagen i bøn. Ildtungerne over deres hoveder angiver underet og ansigterne fortæller om deres oplevelse af underets virkelighed. Disciple- ne ser fremad i håb om Kristi genkomst, mens de to mørke skikkelser i forgrunden endnu ikke synes at have del i eller fatte underet.

Enkelt og stærkt har Emil Nolde med sin pensel tolket, hvad der ligger i kristentroens forståelse af Helligånden. Helligåndstroen er en del af troen på den Gud, som virker gennem aktiv åbenbaring – og netop derved viser sig som den treenige Gud.

Gud som treenig

Lad os derfor først forsøge at klargøre, hvad der ligger i opfattelsen af Gud som treenig:

- at tro på Gud, Faderen betyder at tro på den ene Gud, skaberen, opretholderen og fuldenderen af verden og mennesker.
- at tro på Sønnen betyder at tro på den ene Guds åbenbaring i mennesket Jesus fra Nazareth, som Guds ord og billede.
- at tro på Helligånden, betyder at tro på Guds virksomme magt og kraft i mennesket og i verden.

En af oldkirkens mest betydningsfulde teologer, Basilios den Store, som døde i Kæsarea i 379 har givet en de mest klare og enkle udtryk for troen på Gud som Helligånd:

„Jeg tror, at Helligånden er Gud, at Helligånden er den måde hvorved Gud viser sig og genkendes i dag.

Jeg tror på én Gud, der både er Gud Skaber; helt ukendt i sig selv; Gud forløser, Jesus Kristus den opstandne; Gud fuldender, Helligånden.

Alt hvad vi kan sige om den ene, kan vi sige om de andre, og kun det der kan siges om de andre, kan siges om den ene. Når vi skal vurdere, om dette eller hint er af Helligånd, så må det relateres til det bibelske vidnesbyrd, ikke sådan, at det med nødvendighed skal stå i bibelen, men det skal være i overensstemmelse med bibelens ånd.

Jeg tror, at Helligånden gør den korsfæstede og opstandne frelser, Jesus Kristus nærværende i verden, ligesom Helligånden er Skaberens tilstedeværelse i verden.

Jeg tror derfor på, at Helligånden er tilstede overalt i verden. Og i kirken, som er Helligåndens kraft, er Helligånden med sikkerhed tilstede. I sakramenterne taler Gud til mennesker, og derfor tror jeg, at vi også får del i Helligånden i kirkens dåb, men alle har del i Guds ånd i kraft af livet. Gud kan ikke identificeres med verden, men den findes ikke desto mindre i verden. De erfaringer som mennesker gør af Helligånden er menneskelige erfaringer; men vi bekender dem som mere, fordi vi tror, at her er Gud tilstede.“



Spørgsmålet er så, om Helligånden er bundet til kirken eller om der er frelse også udenfor kirken. Har Helligånden en historie med de mennesker, der aldrig har hørt evangeliet?

Vi vil derfor se nærmere på, hvordan Helligånden må tolkes i et skabelsesperspektiv. Til grund for dette er lagt Lars Thunbergs artikel i „Du som går ud fra den levende Gud“, Anis Forlag 1993. →

Helligånden i skabelsesperspektiv

a. I den bibelsk-kristne tradition fremhæves Åndens medvirken ved skabelsen. Vi behøver blot at minde om ordene i 1. Mos.1,2: „Og Guds Ånd svævede over vandene“. Umiddelbart derefter beskrives, hvordan Gud begynder sit skaberværk med at udtale sin befaling. Det er ingen tilfældighed, at oldkirken i dette allerede så en antyd-

ning af Ordet og Ånden som to guddomspersoner, der medvirkede ved verdens tilblivelse.

I Elihus tale til Job (Job 33,4) hedder det: „Guds ånd har skabt mig, den Almægtiges ånde har givet mig livet“, og i Salmernes Bog 104,30 læser vi om den ånd, som fornyer jorden: „du sender din ånd, og der skabes liv“. Dette er eksempler på den grundlæggende GT-lige opfattelse, at Guds ånd bevirker liv og vedligeholder liv, og at



Emil Nolde: Pinseunderet.

dette gælder hele skaberværket. Denne grundlæggende betingelse er ikke afhængig af, hvordan man tror på den skabergud, som handler gennem sin ånd og sit ord. De "anderledes troende" er forsåvidt inkluderet her.

b. Den guddommelige ånd har endvidere et forhold til den *skabte verdens historie*, særligt – men altså ikke udelukkende – til det udvalgte folks frelseshistorie. Guds ånd kommer over konger og profeter, og dette medfører, at de taler og handler i hans navn og udfører hans vilje. Og Helligåndens forny-

ede komme bliver til et specielt tegn på Guds rige.

Til dette hører Johannes Døberens og Jesu egen tale om dåben i Helligånden. Specielt betydningsfuldt bliver naturligvis også Peters brug af profeten Joel i sin tale på pinsedagen, fordi der tales om udgyldelse af ånden over *alle* menne-



sker. Samt fortællingen om, hvordan de tilrejsende derigennem kunne høre forkyndelsen på hver deres sprog.

Gud handler altså i historien gennem sin ånd, og specielt i de begivenheder, der markerer noget afgørende nyt. Ånden gennembrøder sprogforbistringen og skaber derved på ny en primær relation til alle folkeslagene.

C. Indenfor skaberværket *har mennesket nu et særligt forhold til ånden*. Det er nok ingen tilfældighed, når det i 2. skabelsesberetning i 1. Mos 2,7 hedder, at den Gud, som havde skabt mennesket af jord, „blæste livsånde i hans næsebor, så mennesket blev et levende væsen. Men i 1. Mos 7,22f ses det klart, at livsånde i næseborene var noget, som alle levende væsener på landjorden havde, før de døde. Forholdet mellem ånd og menneske peger altså i den bibelske tradition både på alt levendes fællesskab i kraft af livsånden – og på menneskets specielle ansvar indenfor skaberværket, som hænger sammen med, at Gud er både den der *giver* sin ånd og *tager* den væk.

En bekendelse til Ånden som den, der giver liv til alt, kan naturligvis føre til panteisme og til en helliggørelse af alt levende, hvorved menneskets særstilling som skabt i Guds billede opgives. En bekendelse til Ånden som livgivende rejser spørgsmålet om Åndens særlige nærvær i ordet og sakramenterne, og dermed er en gammel diskussion vakt til live: Hvordan skal vi se på Guds allestedsnærværelse i verden i forhold til hans særlige nærvær i kirkens forkyndelse og sakramenterne? Hvordan er med andre ord forholdet mellem Ånden i kirken og Ånden i verden? Men ikke alt det, der er ånd, er Guds hellige Ånd. Man må sondre mellem ånderne, hvad jeg senere skal vende tilbage til. Men at begrænse Guds hellige Ånds virke til kirken ville være at fornægte Guds fortsatte skabelse.

Til bibelarbejdet

Der er mange eksempler i Gammel og Ny Testamente på, at Gud er aktiv udenfor sit folk eller menigheden:

- Abrahams møde med Melkizedek (1. Mos. 14,17-20),
- Moses og Jetro (2. Mos. 18,1-26),
- Esajas tale om Kyros (Es 44,24-28; 45,1),
- Jesus og den syriskfønikiske kvinde (Mark. 7,24-30),
- Peter og Kornelius (Apg. 10,1-11,18).

I begge de sidste historier erkendes det, at Gud virker blandt hedninger, og i sidstnævnte tilfælde knyttes det direkte sammen med Helligånden.

To andre beretninger bør nævnes. I 4. Mos 11,6-30 fortælles det, at Gud giver sin ånd til 70 af folkets ældste for at de kan tjene hele fællesskabets enhed og vel. Men Ånden åbenbarer sig ikke blot på de hellige steder. Også i lejrene „uden for lejren“ virker Ånden. Josva er misfornøjet. Han vil hellere besidde og kontrollere Ånden, men Moses er storsindet og fordomsfri „Gid hele folket var profeter, fordi Herren lagde sin ånd på dem.“

Denne fortælling bringes i erindring i Mark. 9,38-41. Markus skilddrer her, hvordan disciplene vil lægge hindringer i vejen for en mand, der uden at tilhøre disciplenskaren uddriver onde ånder i Jesu navn. Men Jesus svarer skarpt: Den fremmede uddrev onde ånder i Jesu navn og var således med til at bekæmpe Satans rige.

Altså må kirken fremover forholde sig positivt til den slags gode handlinger, som sker i Jesu navn, uanset om de hører til indenfor kirken.

I Luk. 11,14ff. har vi en skilddring af, hvordan Jesu modstandere forstår ham som udtryk for en ond magt. Luk. 11,23 er en del af den såkaldte *Beelzebul*-tale, der rejser spørgsmålet: Hvordan kan vi skelne mellem Helligånden og de urene onde ånder. I par. hos Mark. 3,22-30 finder vi ordene om ikke at bespotte Helligånden. For at forstå disse ord er det vigtigt at være opmærksom på sammenhængen.

Det, der betegnes som en bespottelse af Ånden, er nemlig den totale uvillighed til at glæde sig over Åndens helbredende og livgivende magt.

Jesu ord om blasfemi mod Helligånden anses ofte for hårde og uforståelige, måske fordi man ikke har set denne sammenhæng med skabelsestroen. Ordene er rettet mod dem, der lukker øjnene for en klar og utvetydig fornyelse af skaberværket – altså mod dem, der i stedet for at spørge efter, om noget har livstegn i sig er opsat på at bevare deres egen fortræffelighed. Hvad Jesus siger i ånden sammenhæng gælder også her: træet kendes på frugterne. Derfor afviser Jesus heller ikke den mand, som uddriver det onde i hans navn.

Når det er Guds mål at genoprette skaberværket, er det blasfemisk at hævde, at kun det, der gøres i kirken, af kirken eller gennem kirken – af eller gennem kristne – kan være fra Gud, mens alt andet er forkert og destruktivt.

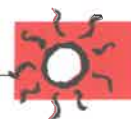
Lad os dernæst se på et eksempel på en total forvrængning af den bibelske opfattelse af Helligånden.

Helligånden og Livets Ord

Indenfor de senere år har en ny art fremgangsteologi eller herligheds-teologi med oprindelse i USA vundet indpas i Skandinavien. Hovedcentret for fremgangsteologien i Skandinavien er Livets ord, som ligger i Uppsala. Det er en stiftelse, der rummer menigheder, bibelskoler og andre undervisningsinstitutioner. Hovedcentret i København er den nedlagte Carlton biograf og hedder Københavns Bibeltrænings Center.

Overfladisk betragtet synes den at være udtryk for en ny Helligåndsbevægelse, hvor en gudstjenesteform med stor vægtlægning på ekstatisk bøn og tilbedelse, hvor tungetalen har en central plads. Den minder om, hvad vi iøvrigt kender fra karismatiske bevægelser. Netop menneskesynet er afgørende for vores forståelse af Livets ord.

Skabelsestroens tanker om mennesket som skabt af Gud ind i et fællesskab med alt levende kom-



mer ikke ind i horisonten. Det er til gengæld det menneske, der er blevet genfødt/nyskabt eller omvendt, der har interesse. For i denne forvandling sker det afgørende. Før dette er sket, er mennesket underlagt dæmoniske kræfter, men efter nyskabelsen er menneskets ånd beboet af Guds ånd.

Det er således en klar dualisme, der kommer til udtryk, når mennesket beskrives. Der er i herligheds-teologien en skarp adskillelse imellem ånd og materie, som udtrykkes ved en tredeling af mennesket, hvor den væsentligste adskillelse består mellem ånden på den ene side og sjæl og legeme på den anden side. Mennesket beskrives som en ånd, der har en sjæl, der bor i et legeme. Disse tre er hinanden underordnede i et hierarki, som udtrykkes med ordene konge (ånd), tjener, (sjæl) og slave (legeme).

Ånden er det egentlige menneske, og ved nyskabelsen, frelsen, det at blive født på ny bliver ånden forvandlet, så den får Guds natur og har direkte kontakt med Gud. Identifikationen af menneskets nyskabende ånd og Gud er så stor, at man i et undervisningsmateriale kan bruge udtrykket: „I er guder!“ Denne identifikation ytrer sig også ved, at menneskets ånd har autoritet over materien bl.a. sjælen og legemet.

Sjælen, som repræsenterer tanker og følelser, er sammen med kroppen under påvirkning af Satan, hvorimod ånden er under Guds herredømme. Synd ulydighed og modstand mod Gud skyldes sjælens og kroppens oprør imod Gud, som mere eller mindre er identisk med menneskets ånd. Det genfødte menneskes opgave er at erobre sjælen og kroppen og til sidst verden omkring sig, da disse områder er under Satans herredømme. Dette kommer til udtryk ved en forestilling om en hel række forskellige dæmoner, sygdomsdæmoner, ulydighedsdæmoner, kritikdæmoner, fattigdomsdæmoner etc., som det genfødte menneske kan få herredømme over.

Det genfødte menneske har samme autoritet og magt, som Jesus havde, så der sker en stærk

identifikation med Jesus. På grund af denne autoritet regerer mennesket som konge over alle livets områder, også over sygdom og fattigdom. Det frelste menneske har ligefrem krav på godt helbred, materiel overflod og anden succes i hverdagslivet.

Sygdom, fattigdom og nederlag er ifølge herligheds-teologien djævelens værk, og når disse ting rammer mennesket, skyldes det, at de lader sig besætte af forskellige dæmoner. En sådan besættelse er ikke nødvendig, for den troende kan have autoritet over dæmonerne.

Ansaret for, hvordan det går i livet, bliver derfor menneskets eget. Men det er vel at mærke ikke et *egentligt* ansvar. For det er sjælen og legemet, der har ladet sig besætte af en eller anden dæmon.

I Livets Ord er Guds billedet tydeligt forvrænget. Gud Fader, himlens og jordens skaber, bliver reduceret til en Gud, der er bundet af åndelige love. Guds Søn er identifikationsmodellen, hvis lidelse og død ikke har frelsesbetydning, men som er den første blandt de genfødte.

Gud Helligånd er i så høj grad identisk med menneskets genfødte ånd, at den synes forsvundet. Når hele guds billedet er forvrænget, bliver helligåndsforståelsen det naturlige også.

Dualismen mellem ånd og legeme betyder blandt andet, at man lever på to planer, i to virkeligheder, som ikke nødvendigvis behøver at have noget med hinanden at gøre. Underkendelsen af det almindelige menneskeliv, sansernes og erfaringens betydning har som følge, at andre menneskers livsvilkår, samfundsproblemer, arbejdsløshed, sult, nød, sygdom etc. ikke har nogen væsentlig interesse.

(Ovenstående har Gudrun Lydholms artikel i „Du som går ud fra den levende Gud“, Anis Forlag som udgangspunkt).

Til samtale

Joh 3,1-21: Nikodemussamtalen.

- Hvem er Nikodemus?
- Hvad siges der her om Ånden og dens virkninger?
- Hvordan skal Joh. 3,6 forstås?

Spørgsmålet om, hvad der er Guds Ånd og ikke tages op i I. Kor. kap. 12-14. Paulus anfører 3 kriterier for bedømmelse af ånderne:

- Det afgørende kendetegn på Åndens nærvær er ikke religiøs begejstring, men bekendelsen til Jesus som Herren (kap. 12,3).
- Kriteriet på Åndens nærvær er ikke graden af inspiration, men kærlighed (kap. 13,1-13).
- Ånden virker til gavn for andre og tjener til opbygningen af menighedens fællesskab (kap. 14). ●



Helligånden – ordets og livets ny-fortolker

Pippi Langstrømpe og Helligånden giver en ny retskrivning for livet

Helligånd er liv, og liv er der, hvor kærligheden sætter uorden i systemet. Det viser Werner Fischer ved hjælp af en fortælling af Astrid Lindgren. For pinse er der, hvor Jesu liv og kærlighed smitter af på os.

Af Werner Fischer

evangeli-um betyder "glædeligt budskab". Det ved enhver. Og evangeliet skal forkyndes "rent og purt". Det ved også enhver, eller i hvert fald de fleste. Og så koncentrerer vi os om evangeliets renhed, og glemmer – måske – den pædagogiske side.

En gang til: Evangelium betyder "glædeligt budskab". Det vil sige, at evangeliet først er evangelium, når det er hørt og opfattet og modtaget som en glædeligt og livsfornyende meddelelse.

Evangeliet er ikke et glædeligt budskab, hvis det blot er gemt væk i en bog eller i prædikantens mund og hjernesvind – eller i en kirke, hvor ingen kommer. Det er det først, når det høres og modtages og leves.

I selve kristendommens grundterm "evangelium" er der indbygget en pædagogisk dimension, for her er modtageren tænkt med. Uden en modtager, der hører det som et glædeligt budskab, er der ikke noget evangelium.

Det "levende ord" er således heller ikke, som mange fejlagtigt tror, det talte ord. Det levende ord er det ord, der høres, modtages og godtages til nyt liv for tilhøreren.

Helligånden er den pædagogiske side af vores gudsbillede. Helligånden peger aldrig på sig selv, men på Jesus Kristus. Helligånden overvinder kløften i tid og rum mellem Jesus og os. Helligånden får os til at fatte sammenhængen mellem Jesu liv under kærligheden fra Gud og i kærligheden til medmennesket – og vores liv. Helligånden danner vores hjerte, tankegang og handlinger efter Jesus.

Pippi Langstrømpe i skam-mekrogen

De fleste kender en halvstor pige, der hedder Pippi Langstrømpe. Hende, der altid kan få smilet frem på læberne hos både børn og voksne. Hun lever i umiddelbarhed og kærlighed. Hun bruger aldrig vold, men er fuldstændig afvæbnende og overrumplende med sin frækhed. Hun bruger sine mange kræfter, sine guldmønter fra jordemødertasken og ikke mindst sin idérigdom til at hjælpe de svage med.

Jeg er sikker på, at når Astrid Lindgren fandt på den figur og historierne om hende, så er det fordi hun selv har hørt noget som barn: hun har hørt bibelshistorie i skolen og derhjemme. Først og fremmest fortællingerne om Jesus – juleevangeliet om Guds kærlighed, der kom til verden, og påskens drama, hvor livet vandt over løgn og forrædderi, svigten og død. For hvad vi hører, sætter alt sammen sit præg på os, og giver os ord og billeder, når vi skal fortælle videre. Hvad vi hørte og oplevede som børn, har dannet vores voksne personlighed, som den er i dag. Hvad vore børn hører og ser, danner deres voksne personlighed.

Hvert eneste knivdrama, vi læser om, hver eneste voldsscene, som vi er dumme nok til at se i fjernsynet, sætter sine dårlige spor i os og dukker op til overfladen i uheldige øjeblikke.

Derfor er det så vigtigt, at vi ser og hører noget godt, at vi får fortællingerne om livet og kærligheden ind – de fortællinger, der først og fremmest er koncentreret omkring Jesus. Der skal meget til at opveje voldsbudskaber og volds-



film og reklamer i TV. Evangeliet er en modgift – som hjælper os til at få både krop og hjerte til at svinge i takt med den ufatteligt stærke melodi om Guds kærlighed til mennesker – altid.

Nå, men det var Pippi, jeg kom fra: Det var den eftermiddag, hvor der skulle holdes forhør i skolen. Det var frk. Rosenblom, der kom en gang om året for at kontrollere, om børnene havde lært deres lektier ordentligt, og så i øvrigt uddele fattighjælp i form af suppe og ul-



dent undertøj til de børn, der kunne svare på spørgsmålene.

Og så gik det som det måtte gå: Nogle svarede rigtigt og fik deres præmie – og fattighjælp, hvis de havde brug for det. Og nogen svarede forkert, og fik ingen ting, uanset hvor fattige de end var. For kan man ikke sin lektie, har man ikke fortjent noget som helst. Og de måtte liste over til gruppen af børn, der måtte stå og skamme sig i skammekrogen.

Men der kommer Pippi lige pludselig og sætter uorden i systemet. Hun maser også frem til frk. Rosenblom og får sit spørgsmål, for hun kan også godt lide "hvem ved hvad". Frk. Rosenblom leder i retskrivningsordbogen efter et svært ord, Pippi skal stave.

„Hør her min pige,“ sagde hun til sidst, „kan du fortælle mig, hvordan du staver til søsyg?“

„Hjertens gerne,“ sagde Pippi, „s-ø-d-s-y-k.“

Frk. Rosenblom smilede syrligt. „Ser man det,“ sagde hun. „Ret-skrivningsordbogen staver det nu helt anderledes.“

„Så var det sandeligt heldigt, at du ville vide, hvordan jeg stavede det,“ sagde Pippi. „S-ø-d-s-y-k, det er den måde, jeg altid har stavet det på – og det har jeg kun haft godt af.“

„Skriv det ned,“ sagde frk. Rosenblom til skriverne og kneb munden sammen.

„Ja, gør det,“ sagde Pippi. „Skriv endelig den fine stavemåde ned, og sørg for at det bliver rettet i retskrivningsordbogen hurtigst muligt.“



Og efter et par spørgsmål mere, som Pippi svarer lige så godt på (eller skidt på), må hun gå den tunge vej over til gruppen af børn, der skal stå og skamme sig. Der står det sløjt til med humøret. Mange af børnene snøfter og græder ved tanken om, hvad deres forældre og søskende vil sige, når de kommer hjem uden penge og bolsjer.

Pippi får medlidenhed med skaren af de grædende børn: „Nu tager vi og laver vores egen 'hvem-ved-hvad'“. Og i løbet af et øjeblik er de i gang med at svare på spørgsmål. Men alle Pippis spørgsmål har svaret i sig selv, så enhver svarer rigtigt.

Pippi spørger højtideligt: „Hvis Per og Poul skal dele en lagkage, og Per absolut ikke vil have noget, men sætter sig hen i en krog og surmuler og tygger på en tør skorpe, hvem bliver så nødt til at opofre sig og sætte hele lagkagen til livs?“

„Poul,“ råber alle børnene i kor. „Jeg gad nok vide, om der nogen steder findes så dygtige børn som jer,“ sagde Pippi. „Men nu skal I også få jeres belønning.“

Og op af rygsækken tog hun en hel masse guldmønter og store poser bolsjer. Og sådan gik det til, at der blev stor glæde blandt de børn, der egentlig skulle skamme sig. Og da frk. Rosenbloms forhør var forbi, var der ingen, der havde mere travlt end de børn, der havde stået i skammekrogen. Men først stimlede de sammen om Pippi for at takke hende for penge og bolsjer.

„Åh, jeg be'r,“ sagde Pippi. „Det behøver I ikke at takke for. Men at jeg har forskånet jer for lyserøde



uldbukser, det må I aldrig i evighed glemme.“

Glæde – ikke skam

Der blev stor glæde blandt de børn, som egentlig skulle skamme sig. Det er det inderste centrum hele evangeliet.

Jeg tror ikke, at Astrid Lindgren havde fundet på denne historie om Pippi, hvis ikke hun havde hørt fortællingerne om Jesus, der sagde: „Jeg er kommet for at frelse og opsøge det fortabte,“ og: „Der bliver større glæde i Himmelen over én synder, der omvender sig end over 99 retfærdige, som ikke har behov for at omvende sig.“ Figuren frk. Rosenblom er skrevet af fra farisæerne i Det nye Testamente. De kontrollerer med bogen (Mose-loven), om mennesker lever op til reglerne med deres liv. Og der er ingen nåde og barmhjertighed, hvis man ikke "kan stave til livet" på den rigtige måde. Men hvor Jesus/Pippi kommer, går nåde for ret, og der bliver liv og glade dage. Her hviskes de rigtige ord i ørerne, selvom man ikke har fortjent det.



For evangeliet er, at Gud ikke kan undvære nogen af sine børn, heller ikke dem, som vi er så gode til at sende ud på sidelinien, hvor de kan stå og skamme sig, fordi de ikke er så gode til at stave sig igennem livets udfordringer, som vi er. Hvis de falder uden for retskrivningsordbogens og Emma Gads normer uden for livets færdselsregler, så skal vi nok skubbe dem det sidste stykke ud over afgrunden.



I det almindelige liv får vi afregning efter fortjeneste: Hvis du er dygtig og hører til de dygtigste 3/4, så er der arbejde til dig. Og hvis du er arbejdsom, så er der ikke bare et arbejde til dig, men mindst ét fuldtidsjob og dobbelt løn. Hvis du er charmerende og ung og dynamisk, så er der brug for dig. Hvis ikke, kan du godt gå hjem og lægge dig.

Jo, de artige børn, skal nok få skrabet gaver til sig i massevis. Dem står vi i kø for at give gaver.

Men Jesus kommer ikke til de artige børn og giver dem gaver, som de ikke har brug for. Hvem var det, der trængtes om ham? Det var dem, der ikke havde overskud: Synderne, børnene, kvinderne, de prostituerede, de syge, de fattige. De udstødte, og dem, der udstødte sig selv. Det var dem, der var uden for det gode selskab, de oversete, der kom inden for synsfeltet hos ham.

Jesus er en gave

Jesus er Guds julegave og påskegave og pinsegave til dem, der egentlig burde skamme sig, de uartige. Det er derfor, kirken holder åbent hus for alle de uartige børn og

voksne (og dem er der åbentbart mange af), som ikke fik nogen gaver, hvis det skulle gå efter fortjeneste. De artige kan godt blive hjemme, de kan jo klare sig selv, tror de.

I en af de prædiketekster, der leder os fra påske til pinse, som minder om Pippis hvem-ved-hvad. Det er teksten, hvor vi møder Simon Peter, der får de berømte tre spørgsmål, om han elsker Jesus (Johs. kap. 21). Det er en ny chance i forhold til skærtorsdag aften, hvor



han også fik tre spørgsmål. Den gang var spørgsmålene farlige og risikofyldte, og der var al mulig grund til at svare forkert. Og det gjorde han.

Men denne næste gang var spørgsmålene stillet af kærlighed til kærlighed. Spørgeren lagde selv Peter svaret i munden – han kunne næsten ikke svare forkert, når det var kærligheden, der spurgte ham. Han svarede rigtigt – og svaret ændrede hans liv.

I kirken holdes der også et lille "forhør", som ligner Pippis "hvem-ved-hvad". Det er ved dåben, hvor der spørges: „Vil du forsage død og djævel og vende ryggen til alt det onde i hele verden?“ Det kan man kun – uden at tænke sig om – svare ja-tak til. Og: „Vil du holde dig til livets Gud, som har skabt dig, og som frelser dig, og som med sin Ånd skaber troen og håbet og kærligheden i dig?“. Det kan man kun svare ja-tak til. Selve spørgsmålet svaret i sig. Man kan ikke svare forkert. Svaret gives oven i købet på barnets vegne af den voksne, der til overflod har aftalt spørgsmål og svar med præsten i forvejen. Og barnet udnævnes som den

største i Himmeriget: „Mon der nogen steder findes så dygtigt et barn som dig!“

Hvad var det Jesus gjorde i sit liv? Han var i hvert fald lige så afvæbnende med sin frækhed, som Pippi, som jeg fortalte om før. Han tog og smed hele livets retskrivningsordbog ud og gav os en ny stavemåde til hele livet. Ordene magt og succes findes slet ikke i hans ordbog.

Størst staves M-I-N-D-S-T. Ret staves T-I-L-G-I-V-E-L-S-E.



Livets regler og bud og krav, hele Karnows lovsamling, Emma Gad og al etik og moral staver han med bare ni bogstaver: K-Æ-R-L-I-G-H-E-D. Og frem for alt lærte han os en ny måde at stave til Gud på: V-O-R F-A-R.

Pinse bliver det for os, når vi begynder at fatte bare en lille smule af evangeliets nye stavemåde. Når hans liv og holdning til livet og til mennesket begynder at smitte af på vores måde at leve, tro og tænke på.

Astrid Lindgrens fortælling „Pippi arrangerer ‘hvem ved hvad’“ findes i anden Pippi-bog: „Pippi Langstrømpe går om bord“ og i „Bogen om Pippi Langstrømpe“ (3 Pippi-bøger i én) side 191. Den er længere og har mange flere fine detaljer. Idéen til sammenligningen mellem Pippi og Jesus er hentet fra Kaj Mogensens Undervisningsvejledning 2 til konfirmandmaterialet „Tro, håb og kærlighed“ side 74 ff. Han har flere steder gjort opmærksom på de evangeliske aspekter hos Astrid Lindgren. ●



Babelsstigen

En historie om en forestilling

Fortællingen om Babelstårnet er både for- og modhistorien til pinsens under. Fortællingen er også den nye gammeltestamentlige tekstlæsning i pinsen. Helle Krogh-Madsen fortæller om, hvordan der kan arbejdes med denne fortælling i en dramatisering, hvor også pinseunderet som en slags nyfortolkning af Babelfortællingen indfanges.

Af Helle Krogh Madsen

Gustave Doré: Babelstårnet.

I ørdag den 25. marts 1995 afholdt Københavns Stift et stiftsstævne for menighedsrådsmedlemmer og præster under overskriften „By - børn - kirke - fremtid“.

Dagens program bestod af foredrag ved kulturforsker Karen Schousbo og generalsekretær Morten Aagaard, en paneldebat om

„Hvad gør vi for at byens børn får et godt liv?“ med deltagelse af bl.a. Københavns biskop og byens skole- og kulturborgmester - samt et "marked", hvor 17 forskellige organisationer, foreninger, m.fl. præsenterede deres bud på: „Hvilke forestillinger gør vi os om kirken og byens børn i et fremtidsperspektiv?“





Fra planlægningsgruppens side var der et ønske om også at lade byens børn selv komme til orde. Derfor opfordrede vi i indbydelsen til stiftsstævnet børn (8-12 år) til at melde sig enkeltvis eller i grupper til en dramagruppe, som i samarbejde med instruktøren Kirsten Dehlholm skulle indøve en kort forestilling, der skulle danne afslutning på stiftsstævnet. Ideen hermed var desuden at give børn og forældre mulighed for at deltage i stiftsstævnet sammen ved at tilbyde program for begge grupper. Det blev annonceret, at deltagelse i dramagruppen ville indebære to prøvedage foruden selve stiftsstævnedagen.

Travle børn og travle forældre

Der kunne max. deltage 30 børn. Der meldte sig tre. Ved ihærdig søgen og efter mange henvendelser lykkedes det at samle ialt 20 børn, hvilket i sig selv siger en del om vilkårene for børnene i byen (og andre steder). Børn har travlt. Byens trafik gør det vanskeligt for dem at selv at komme rundt og forældrene har ikke tid til at følge dem, de har også travlt.

Foruden de tre tilmeldte børn kom der yderligere tre børn fra en lokal kirkes børnekor, to fra et flygtningecenter, elleve fra en skoleklasse samt et barn, der blev "indfanget" til lejligheden. En forælder deltog i stiftsdagen foruden undertegnede. Med disse 20 børn viste det sig muligt at aftale fire prøvedage i ugen op til stævnet, hvilket ville øge forestillingens kvalitet væsentligt.

Professional assistance

I planlægningsgruppen ønskede vi ikke, at børnenes forestilling skulle være en "sød" og "uskyldig" afslutning på en dag, hvor de voksne havde snakket om det "væsentlige". Derfor henvendte vi os til en professionel instruktør, som vi skønnede kunne lave en både enkel og markant forestilling på de givne vilkår. Til disse hørte bl.a., at stiftsstævnet fandt sted på Københavns Rådhus, og en af grun-

dene til at vi netop henvendte os til Kirsten Dehlholm, teatergruppen ProForma, var at denne teatergruppe i deres forestillinger i høj grad bruger og tænker ud fra det rum, deres forestillinger foregår i.

Til vort held havde Kirsten Dehlholm lyst til og mulighed for at indgå i projektet, og vi fik til de indledende prøver skaffet fint husly i FDF's bycenter Rysensteen.

"Babelsstigen"

Forestillingen tog, som navnet siger, udgangspunkt i myten om Babelstårnet. Oplagt fordi denne mytes sted er "byen" og fordi den bl.a. handler om, at mennesker ikke længere kunne bygge noget op sammen, fordi Gud Herren havde forvirret deres tungemål. Kommunikationen imellem dem var ikke længere i orden, som det ville hedde på nudansk.

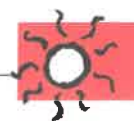
Ind i denne myte inddrog Kirsten Dehlholm "stigen", himmelsstigen, som englene vandrer op og ned af i Jakobs drøm; stigen, der forbinder jord og himmel.

Det blev til en forestilling i tre billeder af sammenlagt 20 minutters varighed. Forestillingen foregik på gulvet i Rådhushallen og skulle ses fra balkonen på 2. sal. I mødesalen heroppe fandt stiftsstævnet sted, og mens deltagerne (ca. 150) hørte foredrag i mødesalen, blev en kæmpestige af hvidmalede grene lagt hen over gulvet i hele hallens bredde. Rundt omkring ude på gulvet var placeret 20 runde spejlskiver, hvor der på hver stod en mobiltelefon. Da Morten Aagaards foredrag sluttede, kom deltagerne ud og stillede sig langs balkonkanten. Forestillingen begynder.

1. billede

Stille og roligt kommer børnene, som alle er iklædt hvide gamcaher og hvide undertrøjer, kravlende hen over (opad) stigen. Alt er stille. Da alle børn er inde på stigen, ringer mobiltelefonerne og børnene kravler parvis – og fortsat stille og roligt – hen til spejlskiverne for at tage dem.





2. billede

Halvdelen af børnene lægger sig ned ved en telefon og taler. De ligger med hovedet midt på spejlskiven, som ligner en glorie. Den anden halvdel tegner omrids om de telefonerende børn ved hjælp af tape (hvid malertape). Den eneste lyd, der høres, er telefonlydene fra de ti (legetøjs-)mobiltelefoner. Når et barn er færdig med at tegne omrids, kravler parret hen til en ledig spejlskive og nye omrids bliver tegnet. Ikke alle bliver færdige, før der pludselig lyder sang...

3. billede

Alle børn forlader telefonerne og går – roligt – hen for at tage grene ned fra stigen. Med disse grene danner de ord på gulvet. Sangen i baggrunden bliver til kakafonisk lyd. Når de har skrevet deres ord færdigt, føjes et U til foran, og børnene går ud efterhånden, som de er færdige – og efterlader gulvet som et blomstrende ordtæppe med 20 omrids – spor – af mennesker.

Himmelsstigen var blevet opløst i ord, der lå som signaler op til de voksne på balkonen. Ord, som var kommet fra børnene selv. De havde om mandagen sammen med Kirsten Dehlholm lavet en brainstorming ud fra de fire begreber, der var tema for stiftsstævnet: By - børn - kirke - fremtid. Det var blevet til ordene:

teknik	skrig	ven	krudt
støv	fritid	penge	dumme
larm	land	hygge	kors
små	bamse	tro	oblat
tøj	auto	føtex	båd

Disse ord fik tilføjet endnu en betydning gennem det tilføjede U (og et enkelt A), så de ord, der lå tilbage, skrevet med grene fra stigen var:

uteknik	uskrig	uven	ukrudt
ustøv	ufritid	upenge	udumme
alarm	uland	uhygge	ukors
usmå	ubamse	utro	uoblat
utøj	uauto	uføtex	ubåd

Kende og ukendte ord blev det til. Nye betydninger føjedes til. En ubamse er vist en u-hyggeelig ting? Og hvad er værst krudt eller ukrudt? Hvordan ser der mon ud i uføtex? Hvad laver vi i grunden i vores ufritid? Hvem er de usmå?

I det hele taget lagde både det afsluttende ordtæppe, og "Babelsstigens" øvrige billeder op til mange fortolkninger, sådan som det er billedets væsen. Sindbilleder af menneskebørn som væsener, der efterlader sig spor og har glories, der spejler himlen; individer med hvert sit omrids, der kommunikerer via mobiltelefoner, et udtryk for byens lyd, det udefinerlige lyd-inferno, men væsener, som også skriver ord, danner ord, der inspirerer...

Forestillingen fik således også indfanget en del af pinseunderet. I form af en nyfortolkning af Babelsmyten. Stigen, der – i modsætning til tårnet i Babel – når fra jord til himmel, bygges om til og opløses i ord... ord, der rummer godt og ondt, og i den forstand tegner vort liv.

Hvem børnene fik forbindelse med via mobiltelefonerne, står hen i det uvisse, men vi så allesammen, at himmelsstigens grene blev til ord i det fælles rum. For i ordene mellem mennesker gemmer den sig – stigen, forbindelseslinjen, lyslederkablet, mellem jord og himmel.

Afsluttende bemærkninger

Når jeg finder grund til at skrive om „Babelsstigen“ i Kirkens Undervisning, er det dels for at give et eksempel på, hvad der kan komme ud af et samarbejde med et menneske, der er professionel indenfor sit felt. Hvor inspirerende det kan være, at lade kirken og i dette tilfælde det moderne teater mødes. Dels fordi forestillingens billeder måske kan inspirere andre, der arbejder med børn, drama og bilde-tekster til at se tingene fra ny vinkler. Oppefra – måske? ●

Fotos: Roberto Fortuna. Babelsstigen, Københavns Rådhus, 1995.





Pinsens salmer

– om Helligånden her og hisset

Hvad ånd og liv er, kan i grunden ikke forstås, men man kan synge om det. Finn Dyhrhagen ser på, hvordan der synges om pinsen i vores salmebog, og hvordan der kommer nye toner ind i nutidens nye pinsesalmer.

Af Finn Dyhrhagen

Pinsens fik vi vist aldrig rigtigt styr på – vel først og fremmest, fordi vi ikke får styr på Helligånden. Det nemmeste er selvfølgelig at lade den blive ned i flasken....

Spørgsmål: Hvad er en teolog?

Svar: Det er et menneske, der putter Helligånden ned i en flaske, propper den forsvarligt til – for derefter at undre sig over, hvor Helligånden er blevet af!

Vi har det ikke nemt med den Helligånd – også fordi den ikke lader sig putte i flaske. Vi slås med den pinse – og bliver ved med at hævde, at den er en meget vigtig højtid i kirkeåret, men den er endnu ikke slået an i vores bevidsthed – og det skal der nok mere end det gode vejr og karnevalet til at bortforklare!

Jo, pinse er, når vi synger med på Grundtvigs smukke ord:

*I al sin glans nu stråler solen,
livslyset over nådestolen,
nu kom vor pinselilje-tid,
nu har vi sommer skær og blid,
nu spår os mer end englerøst
i Jesu navn en gylden høst.*

*I sommernattens korte svale
slår højt fredskovens nattergale,
så alt, hvad Herren kalder sit,
må slumre sødt og vågne blidt,
må drømme sødt om Paradis
og vågne til vor Herres pris.
(DDS 247, v. 1-2).*

– og selvom Grundtvig i v. 4 tydeligt forklarer, at dette er Helligåndens værk:

*Det volder alt den Ånd, som daler,
det virker alt den Ånd, som taler
ej af sig selv, men – os til trøst
afkærlighed med sandheds røst –
i Ordets navn, som her blev kød
og fór til Himmels hvid og rød.*

– så er det svært for os ikke at sætte lighedstegn mellem folkeånden og Helligånden. Grundtvig formåede at holde dem adskilt, men kan vi?

Kirkens store problem

En af kirkens største vanskeligheder er at give plads for den Helligånd, der blæser, hvorhen den vil. For det er ikke nemt at håndtere i en grundlovssikret Folkekirke, der i det daglige er underlagt Kirkeminiisteriets cirkulærer og forvaltes af statstjenestemænd, hvis loyalitet over for statsmagten bør være stor. Det er ikke blevet lettere at „give kejseren, hvad kejserens er, og Gud, hvad Guds er“.

Det var vel en af grundene til, at den romerske kirke i sin tid fik tilføjet ordene „og Sønnen“ til den nikænske trosbekendelses 3. trosartikel: „Jeg tror på Helligånden, som er Herre, og som levendegør, som udgår fra Faderen og Sønnen....“ - en vigtig medvirkende årsag til bruddet mellem Østkirken og Vestkirken i 1054. For hvis Helligånden er underlagt Jesus, da kan den også betragtes som underlagt kirken – og dermed låst forsvarligt nede i den tilproppede flaske.

Da vores kirke nedstammer fra den vesteuropæiske, har vi overtaget denne tilføjelse, men i disse år drøftes det, om vi bør ændre vor teologi i overensstemmelse med den ortodokse kirkes – og dermed måske få lirket lidt på korkproppen.....

Pinsens salmer – i Salmebogen

Ser vi bort fra Grundtvigs pinsesalme, som er enestående – både i sin folkelighed og sin evne til at fastholde Helligåndens livgivende virke ind i – men dog adskilt fra – folkeånden, så er DDS' pinsesalmer præget af:

1. Det (for)historiske: genfortællingen af pinseunderet (ApG 2) med vægten lagt på, hvad der skete dengang: „Apostlene sad i Jerusalem“, DDS 239; „Fra Himlen Herrens Ånd nedfór“, DDS 241.

2. Det kirkelige: Helligåndens komme blev begyndelsen til kirken, og pinsen er kirkens fødselsdag (som vi plejer at sige til børnegudstjenesterne og konfirmanderne), og Helligåndens nutidige virke er kirken og gudstjenesten:



*Dér skaber og til Herrens pris
Guds åndepust et paradís.*

*Dér er Guds stad og hus på jord
med Herrens bad og Herrens bord*
(Grundtvig i DDS 240: „Fra Himlen
kom den Helligånd“, v. 7-8).

eller:

*Nu bede vi den Helligånd
at sammenknytte os ved troens
bånd
og til verdens ende
kirken at bevare,
nådig at afvende
al dens nød og fare.
Herre, hør vor bøn!*
(middelaldersalme, DDS 246, v. 1).

3. Og dog er der – især hos Grundtvig – bevaret en oprindelig forståelse af Helligånden som den livgivende, som Guds røst:

*Helligånden trindt på jord
er Guds røst med livets ord;
hvem der har for sandhed øre,
i Guds nådes røst kan høre
guddoms-faderhjetet slå.*
(Grundtvig, DDS 255, v. 1).

– og af Helligåndens virke som fornyende og forsonende, på tværs af forudfattede meninger og stive rammer:

*Du (Helligånden) river ned hver
mellemvæg,
som gør splidagtig lærd og læg;
du stifter sand og evig fred
i tro og håb og kærlighed.*
(Grundtvig i „Du, som den store pinse-
dag“, DDS 253, v. 7).

– ja, man kan sågar opleve Helligånden som økumenisk igangsætter:

*Lad styrte alle vægge,
som skiller kristne ad!
Forener jer, I bække,
og glæder Herrens stad!
Forén dem, Helligånd!
Thi hjerterne, så mange
som ofre dig lovsange,
er bække i din hånd.*
(Paul Gerhardt 1653: „Drag ind ad
disse porte“, DDS 245, v. 2).

Nyere pinsesalmer

Heldigvis bliver der også skrevet pinsesalmer til vores tid. Men det er slående, at de nyere pinsesalmer ikke har slået an på samme måde som mange andre af de nye salmer. Det kan bl.a. ses af, at udvalget er så forskelligt i de tre mest brugte salmebogstillæg: „Salmer og Kirkeviser“ (S&K – 3 nye pinsesalmer), „Gud ske tak og lov“ (GST – 10 pinsesalmer, heraf 6 nye) og „Tillæg til Den Danske Salmebog“ (TDDS – 2! nye pinsesalmer).

Den eneste salme, der går igen i alle tre bøger, er „Vinden ser vi ikke“ af Anders Frostensson 1958 og 1973 (i to forskellige oversættelser); den må for danske børn give gode associationer til en kendt børnesang „Blæsten kan du ikke få at se“ – og temaet er det samme, bortset fra at salmen tolker folkeånden i kirkelig retning – eller rettere: i kristelig, for her er det tydeligt, at der ikke sigtes til Helligåndens virke i kirken, men blandt mennesker. Og vel at mærke: menneskene i første person:

*Ånden ser vi ikke,
men ved den, vi får
ord, så vi forandres,
trøstes og forstår.*
(her fra Holger Lissners oversættelse, TDDS 832, v.2).

I det hele taget mærker man i de nye salmer tydeligt behovet for nyformuleringer i et sekulariseret århundrede:

*Gå gennem byens lange lige
gader,
du sommerlyse Helligånd,
stryg ømt hen over slidte, grå
facader,
og rør de trætte smilebånd,
så troen gror
og håbet bor,
hvor dørene blir åbnet for de
andre.*
(Holger Lissner 1990, GST 122, v. 1).

Der er meget få reminiscenser af selve pinseberetningen (pkt. 1) i de nye salmer: det er ikke her, man kan få at vide, hvad der egentlig skete ved den første pinse – det er heller ikke den store kirkelighed (pkt. 2), der præger salmerne, selv-

om kirkens fødselsdag også bliver nævnt. Man kan endda få fornemmelsen af, at kirken (i hvert fald kirkebygningen) i sig selv er et negativt ladet sted, og at livet findes udenfor (selvom det givetvis ikke er ment sådan):

*Gør dette kolde hus af sten
til lovsang, der er varm og ren
med klang fra klippegrunden.
Så synger vi så hjerteglad
som himlens fugl bag bøgens blad
i skoven og i lunden.*
(Johannes Johansen 1978 og 1983, TDDS 833, v. 1).

Derimod er Helligåndens virke blandt mennesker i dag (pkt. 3) meget fint behandlet i de fleste nye salmer, og det er især Helligåndens livgivende, fornyende og trøstende funktion blandt os, vi synger om:

*Fyld den, der er til døden træt,
med pinsens eget åndedræt,
ja, læg ham sang i munden.
Så synger alt for glædens Gud
så lyst, som bøgen springer ud
i skoven og i lunden.*
(do., v. 6).

Endelig har Grundtvigs natur-pinsesalme givet inspiration til andre: „At pinsen den er lysegrøn“ (af Johannes Johansen, GST 116 og S&K 68) og:

*Forårssolen gør os glade,
for den varmer os så godt;
træerne får grønne blade,
pinseliljer står så flot.
Tag en bøgengren i hånden,
tænd et lys og hejs et flag,
vi vil fejre Helligånden,
det er pinse her i dag!*
(Kirsten Johanne Vase 1986, GST 117, v.1).

I andre nyere salmebøger kan man støde på Helligåndssalmer, der taler lige så karskt som i DDS om vort lunkne indre og de mure og grænser, som Helligånden bryder ned, men som nævnt er det tilsyneladende svært at skrive pinsesalmer, der umiddelbart „fænger“. Det skyldes vel især proppen i flasken Måske er det bedst at synge den op? ●

Folkekirkens Undervisning & Skoletjeneste i Randers

Folkekirkens Undervisning & Skoletjeneste i Randers – i daglig tale FUSR – er et forsøgsprojekt, der løber over to år, hvor det sidste halve år er sat af til evaluering. Projektet finansieres af Kirkeministeriet (ét år) og menighedsrådene i Randers (ét år). Der er ansat hvad der svarer til 2 fuldtidsstillinger – en lærer på fuld tid og to præster på halv tid. Formålet med projektet er:

1. At styrke folkekirkens egen undervisning overfor alle aldersgrupper.
2. At styrke forbindelsen og samarbejdet mellem folkekirken og skoler og uddannelsesinstitutioner i Randers.

Folkekirkens egen undervisning

M.h.t. børn i *førskolealderen*, vil vi arbejde med børn og højtider. Det vil sige, at vi vil komme med forslag til hvordan man kan have f.eks. børnehaverne i kirken i forbindelse med højtiderne. I dette arbejde regner vi med at bruge Århus Stiftscentral som sparringspartner.

Den indledende konfirmationsforberedelse er igang de fleste steder i Randers. Vores opgave i FUSR er at hjælpe til med at starte det, der hvor det ikke er igang. Vi går således ind ét sted fra næste skoleår, og arbejder med i sognet på denne nye opgave.

M.h.t. *konfirmander* vil vi her gå ind med inspiration. Vi har lavet et materiale med ideer til afvikling af konfirmandlejr. Og i juni måned afholder vi en inspirationseftermiddag for præster i Randers, hvor en lærer vil sætte fokus på nogle af de pædagogiske problemer, som man typisk kan have med denne

Ideer og inspiration

Denne side med Ideer og Inspiration er åben for indlæg fra præster, undervisere og menigheder, der vil give ideer og inspiration videre i det kirkelige landskab. Også fra Folkekirkens Skoletjeneste rundt omkring i landet bringer vi gerne stof om arbejdet og udviklingen.

Deadline til næste nummers Ideer og Inspiration er d.20. juli. Og ideer knyttet til høstens undervisning og forkyndelse vil være særligt velkomne!

aldersgruppe. Og vi vil komme med ideer til, hvad man kan lave med konfirmanderne „ude af huset“.

Kirkelig voksenundervisning er også et af vores arbejdsområder. Der vil til efteråret blive etableret et tilbud om kirkelig voksenundervisning - fælles for hele Randers. Et tilbud, der er et supplement til sognenes egen undervisning. Læseplanen for dette tilbud vil tage udgangspunkt i livsemner.

Folkeskolen

Med kraftig inspiration fra Folkekirkens Skoletjeneste, København - Frederiksberg afviklede vi i november-december 1994 et *salmeprojekt*. Der blev udarbejdet en samtaleplakat af kunstneren Henning Aardestrup, og der blev lavet noder og becifringer til de fem salmer, der alle hørte juletiden til. Børnene sang salmerne i skolen, hvor de også talte om salmerne ud fra plakaten. Senere var de i sognekirken, hvor præsten fortalte om salmedigterne og organisten spillede til børnenes sang. Den 7. december samledes alle deltagere, ca. 900 børn, i Sct. Mortens kirke, hvor præsten og salmedigteren Holger Lissner sammenkædede forløbet.

Lidelseshistorien var et tema, der blev taget op lige før påske. Temaet blev blandt andet belyst ud fra prædikestolen i Sct. Mortens kirke, der er beklædt med egetræsreliefer, der som motiver har Kristi lidelseshistorie. Ud fra et undervisningsmateriale beskæftigede eleverne sig med lidelse, sådan som den former sig i nutiden. De så lysbilleder fra prædikestolen i Sct. Morten, og en billedkunstner hjalp dem med selv at lave billedskærerarbejde. Til slut var eleverne nede i Sct. Mortens kirke, hvor præsten talte med dem om lidelse og om påske. Projektet udbydes igen til påsken 1996.

Iøvrigt har vi samlet os en gruppe af lærere, der kommer med råd og inspiration til arbejdet. I samarbejde med dem er vi ved at lave en plan for det kommende skoleår.

Ungdoms- og voksenuddannelserne

Disse uddannelsesinstitutioner, og deres elever/studerende, er meget forskellige, og det bliver samarbejdet med FUSR derfor også. På *Handelsskolen* har en medarbejder undervist i faget Kulturhistorie, på *Daghøjskolen* har der været undervist i Reinkarnation og opstandelse. Denne undervisning har ført til, at Daghøjskolen i hele næste semester har engageret præster til at undervise i Kristendom og etik.

Sammen med *teknisk skole* er der afviklet et projekt om døden, hvor eleverne opmålte kapellet på Østre kirkegård og nogle af gravmonumenterne, og derefter beskæftigede sig med forskellige opfattelser af døden gennem tiderne, sådan som kirkegården afspejler det. Der har øvrigt været kontakt til alle ungdoms- og voksenuddannelserne i Randers, og FUSR er blevet godt modtaget.

Sammen med *teknisk skole* er der afviklet et projekt om døden, hvor eleverne opmålte kapellet på Østre kirkegård og nogle af grav-

Danske Kirkedage i Fredericia 29. juni til 2. juli '95

Danske Kirkedage er noget helt specielt. Du kan ikke nå en tiendedel af det hele. Til gengæld vil du på ethvert tidspunkt skulle vælge mellem 3-4 tilbud, som du utroligt gerne vil være med til: spændende foredrag, debatter, teater, gudstjenester, værksteder, musik, revy, udstillinger, drama, caféer, stilhed, mulighedernes marked – og meget andet.

Danske Kirkedage er et øjebliksbillede af, hvad der rører sig i kirker, menigheder, foreninger osv. Det er tilbud til alle aldre og steder, hvor du oplever det kristne fællesskab på tværs af forskelligheder. Provokation, inspiration, engagement plus en masse mere.

En sommersucces i støbeskeen

Det hele startede for 25 år siden, og på ny strømmer tilmeldingerne ind. Mange i alle aldre har nemlig besluttet, at de to sidste dage af juni og de to første dage i juli skal tilbringes i Fredericia, når der endnu engang afvikles Danske Kirkedage.

"Mulighedernes marked" er ved at sprænge alle rammer. 35 stande er allerede bestilt, og der kommer dagligt flere til. Organisationer og foreninger ønsker i dette store forum at lave udstilling og synliggørelse af arbejde i et gigantisk marked. For første gang i Kirkedagenes historie tilbydes også en økumenisk boghandel. Det bliver i form af en særskilt bogmesse, hvor interesserede kan få et samlet overblik over den trykte del af kirkestoffet.

Der er fire temaer for Danske Kirkedage '95:

- Nord-syd, Øst-vest.
- Mødet mellem religioner – specielt mellemøsten.
- Livsorientering.
- Spiritualitet/menighedsliv.

Danske Kirkedage er for hele familien med specielle tilbud til børnepasning, børne- og ungdomslejre og voksenarrangementer. Der er fællesmøder og tilvalgsgrupper. Konrad Raiser fra Kirkernes Verdensråd bliver hovedtaler, og det er netop aftalt, at også Etta Cameron kommer og giver koncert med sit gospelkor.

Med den foreløbige interesse tyder alt på en stor sølvbryllupsfest med baptister, katolikker, metodister og en mixture af folkekirkefolket som gæster. Her skal man ikke blot være passiv deltager, men "frygte" at blive anfægtet, irriteret, provokeret, aktiveret og engageret.

Prisen for deltagelse i Danske Kirkedage er inkl. 1 måltid/dag og excl. overnatning:

- Børn 0-5 år Gratis
- Børn 6-12 år 215 kr.
- Unge 13-20 år 365 kr.
- Studerende 365 kr.
- Voksne 565 kr.
- Ungdomslejren 460 kr.
(alle måltider og overnatning).

Vil du vide mere?

- Læs kirkedagsavisen.
- Spørg hos Jes Imer på telefon: 74 85 54 07 eller 74 85 53 33.

Velkommen til Danske Kirkedage i Fredericia!

KURSER - MØDER - KONFERENCER 1995-96

Indledende konfirmationsforberedelse

1-dagskurser

For præster og undervisningsmedhjælpere fra sogne, som overvejer at starte indledende konfirmationsforberedelse.

1) 12.9.95 kl. 10-18 på *Århus stiftscentral for Kristendomsundervisning, Ravnshøj Kirkecenter.*

2) 11.10.95 kl. 10-18 på *Religionspædagogisk Center, København.*

Pris: 75 kr. Tilmelding hhv. senest 18.8. og 12.9.

Introduktionskursus

22.1. - 26.1.96 i *Løgumkloster.*

For præster og undervisningsmedhjælpere fra sogne, som overvejer at starte indledende konfirmationsforberedelse. Ansøgningsfrist: 15.10.95.

Opfølgningskursus

9.9. - 13.9.96 i *Løgumkloster.*

For præster og undervisningsmedhjælpere fra sogne, som har etableret og er i gang med indledende konfirmationsforberedelse. Ansøgningsfrist: 1.6.96.

Skole-kirke-samarbejde

1-dagskurser.

Orientering og erfaringsudveksling. For præster, lærere, medlemmer af stiftsudvalg, organisationssekretærer m.v.

1) 11.11.95 kl. 10,30-15 på *Nyborg Strand.*

Pris 195 kr. Tilmelding senest 11.10.95.

2) 5.10.96 kl. 9,30-16 på *Århus Seminarium.*

Tilmelding senest 1 måned før.

3) 9.11.96 kl. 9,30-16 på *Haslev Seminarium.*

Tilmelding senest 1 måned før.

Netværksmøde

26.2.-27.2.96 i *Løgumkloster.*

For medarbejdere i etablerede skole-kirke-samarbejdsprojekter.

Tilmelding senest 5.2.96.

Værkstedskursus

26.2. - 1.3.96 i *Løgumkloster.*

For præster og øvrige ansatte i folkekirken, organisationsmedarbejdere, folkeskolelærere m.v. Ansøgningsfrist: 15.11.95.

Børne-og familiegudstjenester

5-dageskursus

30.10. - 3.11.95 i *Løgumkloster.*

For kateketer, sognemedhjælpere, præster og medvirkende i børne- og ungdomsarbejde. Ansøgningsfrist 15.8.95.

Børne-og ungdomsarbejde

Vejlederkurser

Om kristendomsformidling i de frie kirkelige børne- og ungdomsorganisationer:

1) 20.9.-22.9.96 i *Løgumkloster*

2) 22.11.-24.11.96 i *København*

Konfirmationsforberedelse

Kursus om konfirmationsforberedelse med psykisk udviklingshæmmede. 9.1.-11.1.96 på Pindstrup Centret, Djursland.

Emnet diakoni i konfirmationsforberedelsen

27.8.-29.8.96 i *Løgumkloster.*

Seminar i samarbejde med Dansk Diakoniråd

Almene kurser

Dannelse og etik

2.10.-6.10.95 i *Løgumkloster.*

Teologisk-pædagogisk studiekursus for præster, undervisende sognemedhjælpere, lærere, sekretærer i frie kirkelige organisationer m.v. Gæstelærere: Prof. Ivar Asheim, Oslo, lektor Nina Tange, lektor Eberhard Harbsmeier. Ansøgningsfrist: 15.6.95.

Kirkepædagogisk grundkursus

30.9.-1.10.96 i *Løgumkloster* + 21.10.-22.10.96 i *København.*

Studiekursus særlig for kateketer (sognemedhjælpere) og sekretærer i frie kirkelige organisationer, men også åbent for præster og andre interesserede.

Akademisk fælleskursus

28.10.-1.11.96 i *Løgumkloster.*

Kursus på universitetsniveau om et alment religionspædagogisk emne. Sammen med de teologiske fakulteter og Lærershøjskolen.

Andre programtilbud

Åben konference om musik og kirke

7.11.-9.11.95 i *Løgumkloster.*

For organister, præster, sognemedhjælpere, medarbejdere i frie kirkelige organisationer m.v. Om

forholdet mellem musik og religionspædagogik. Pris: 925-1.125 kr. Tilmeldingsfrist: 1.8.95.

Formands-og ledermøde

10.11.95 kl. 13-18 på *Nyborg Strand.*

For formænd for stifternes pædagogiske udvalg og ledere af pædagogiske stiftscentraler- og samlinger.

Seminar om børn, unge og kirke

2.3.-3.3.96 i *Løgumkloster.* I samarbejde med Evangelisk-Pædagogisk Samvirke.

Filmforum

5.11.-8.11.96 i *Løgumkloster.*

Inspirationsmøde for instruktører, producenter og religionspædagoger om kristendomsformidling og film.

Præstehøjskolen og regionale kurser

Instituttet forestår religionspædagogiske kurser på Præstehøjskolen og medvirker i anden kursusvirksomhed rundt om i landet.

Nærmere oplysninger

Dagsprogrammer og udførligt programhefte med oplysninger om hele instituttets virksomhed (incl. udviklingsarbejde, udgivelser og tilbud om studieophold) kan rekvireres.

Folkekirkens Pædagogiske Institut
Slotsgade 9
6240 Løgumkloster
Tlf. 74 74 32 13 ma-fr kl.10-15
Telefax 74 74 50 13



FOLKEKIRKENS PÆDAGOGISKE INSTITUT



Holger Lissner:
**Gudstjeneste for alle
sanser**

Unitas Forlag 1995
182 sider. Ill. 168 Kr.

Anmeldt af
Susanne L. Rysgaard

En flot bog om gudstjenester, der er anderledes

For ikke så lang tid siden hørte jeg følgende: "Mange præster står i årevis på prædikestolen og forkynder noget, der dogmatisk er fuldt korrekt, men uden at det nogen sinde går op for menigheden, at det har noget som helst med dennes liv at gøre."

Sådan kan det næppe være at gå i kirke hos Holger Lissner. For hans netop udkomne bog *Gudstjeneste for alle sanser* flyder så at sige over med et væld af kreative, sjove og tankevækkende idéer. Nærmest et overflødhedshorn af idéer, som man frit kan kopiere eller omforme, alt efter sit eget temperament.

Og skulle man gå til bogen med et lettere forbehold som f.eks., at "enhver højmesse er en familiegudstjeneste", eller "børne- og ungdomsgudstjenesten bør stort set fastholde højmessens struktur", så overbevises man – efter læsning af Lissners bog – hurtigt om, at meget andet ikke blot kan lade sig gøre, men at det faktisk også bør prøves. Omend det naturligvis må ske med indlevelse, nænsomhed og hensyntagen til det sted, hvor man nu engang befinder sig.

I bogens forord berører forfatteren, der gennem flere år har været sognepræst i Sdr. Bjert og dér har eksperimenteret med "anderledes gudstjenester", selv problematikken omkring forskellige gudstjenesteformer:

"Det er altid trygt og godt at færdes i kendte omgivelser. Søndagsgudstjenesten har sin faste form, som mange kirkegængere holder af, netop fordi de er fortrolige med den... Men vi ved også, at der er mennesker, der ikke kan finde ind i den almindelige højmesse..."

Jesus sendte sine disciple ud for at frelse mennesker og gøre alle folkeslag til hans disciple. Derfor ligger det indbygget i selve kristendommen, at den skal gå ind i de forskellige kulturer og blive en del af dem, for at mennesker skal møde evangeliet i en form, som de kan møde sig selv i. Derfor blev Gud menneske i en bestemt kultur. Derfor har vi fire evangelier. Derfor blev Paulus for jøderne som en jøde, og for hedningerne som en hedning 'for at vinde så mange som muligt' (1. Kor. 9,19)."

Efter indledningen følger nogle overvejelser over hvilket gudsbillede, vi skal forsøge at give børnene. Bibelens gudsbillede er nemlig ingen lunde éntydigt, og alt for ofte vælger vi nogle fortællinger fra og forkynder kun den kærlige og tilgivende Gud. Men Lissner konkluderer og postulerer, at vi kan bruge langt flere af de bibelske tekster, end vi sædvanligvis tror. Og dertil kommer, at vi, også når det gælder gudstjenestens "virkemidler", har langt flere muligheder at gøre med, end vi normalt tror.

Foruden fortællingen (med én eller flere stemmer, med synlig eller skjult fortæller, med støtte i en enkelt genstand eller i billeder) gør Lissner brug af både drama, happenings, hånddukker og salmer eller sange, skrevet direkte til lejligheden, for blot at nævne nogle af de idéer, som er så mange, at man bliver helt forpustet!

I forlængelse af beskrivelsen af de enkelte virkemidler, som skal være med til at levendegøre gudstjenesten, følger der hver gang konkrete forslag til børne-, ungdoms-

familie- eller meditationsgudstjenester.

I det følgende blot nogle eksempler: Til en fastelavngudstjeneste for børn foreslås det, at man lader fortællingen om den blinde Bartimæus ledsage af tegninger på en overheadprojektor. Her kan man benytte sig af overheadprojektorens mulighed for at stille billedet både skarpt og uskarpt, alt efter hvor meget Bartimæus nu skal kunne se; men man har også mulighed for (med en lille strimmel transparent) at "lægge pupiller på de blinde øjne", så de kan køre rundt i hovedet på Bartimæus, da han pludselig får synet og må forbavses over alt det nye, han får at se.

Eller det foreslås til en juleafslutning for de store elever at bruge billeder som støtte for fortællingen. Billederne, som er hentet fra Årets pressefotos og fra diverse foto-årbøger, overføres til transparenter, og de handler i dette tilfælde alle om *mod*: om faldskærmsudspringeren, der hopper ud i tillid til, at faldskærmen virker – og om tyrefægteren, der går i manegen i tillid til, at han kan overvinde den rasende tyr; men billederne handler også om præsten, der går ind i en regn af kugler for at komme hen til den sårede soldat, så denne ikke skal dø alene – foruden om lastbilchaufføren, der kører mad til de sultende i Etiopien, og som gør det, fordi *noget driver ham*.

Til sidst viser Lissner et billede af en etiopisk kvinde, en kvinde, som står med sit lille barn på armen. Bag kvindens ansigt skimtes omridset af en olietønde, en cirkel, som kommer til at lyse som en glorie bag hendes ansigt. Billedet minder os om Maria med barnet – og om Ham, der lod sig føde ind i en verden, der er præget af fattigdom, sult og krig. "Det var modigt gjort af ham. Det kostede ham også livet. Men han måtte gøre det. Han var drevet til det. Af Guds kærlighed."

I bogens afsnit om drama finder vi et festligt lille stykke, bygget op over Babelstårnet. Det handler om "bablerne", der aldrig ville holde op med at snakke, selv om de kun kunne sige et eneste ord:

"blah" (blah - blah!). Disse "bablere" vil bygge et tårn for at nå op til Gud; men Gud forvirrer deres sprog, så de kommer til også at kunne sige "bum, bik, bok, bunk" og mange andre mærkelige ord. Da bygningen af tårnet således – p.g.a. sprogforvirringen – er umuliggjort, og det er konstateret, at mennesket ikke selv kan arbejde sig op til Gud, da bygger "bablerne" til sidst en kirke, hvori de nu skal høre om og møde den Gud, der selv kommer til menneskene.

Men bogen rummer også forslag til meditationsgudstjenester, tilrettelagt for voksne. Og man betages, når man har læst sig lidt ind i dette afsnit. Heri beskrives gudstjenester, hvor der er plads til og tid til stilhed, eftertanke, meditation og bøn. Nogle af disse er inspireret af Taizé og foregår om aftenen, hvor kirken kun er oplyst af stearinlys. Meditationsgudstjenesterne er f.eks. billedmeditationer med støtte i ord og toner, eller de er bygget op udelukkende over tekst og musik.

Under overskriften "Stjernevandringen" beskrives en Helligtrekongers gudstjeneste, hvor deltagerne – i lighed med de tre vise mænd – vandrer ud i natten for at finde Kristus og hans rige. Vandringen udgår fra kirkerummet og fortsætter på kirkegården rundt om kirken, hvor der gøres holdt flere steder, mens der læses og synges. Alle bærer et lys med sig i natten, og teksterne læses af lægfolk, for at så mange forskellige stemmer som muligt skal lyde i natten.

Det vil naturligvis altid være en temperamentssag, hvor langt man skal gå, når man eksperimenterer med gudstjenesteformen. En gylde regel er det nok, at man aldrig skal gå længere, end at man selv kan være med til det – og stadig være sig selv i det. Ellers risikerer man, at det bliver ufrivilligt komisk. Derfor kan man heller ikke uden videre overtage alle Lissners idéer, men må plukke i dem og bearbejde dem.

Ind imellem skurrer måske tonen i et af Holger Lissners små optrin, og ind imellem bliver fortællingen for indforstået "sød" eller "moraliserende". Det karske for-

svinder. Men sådan må det nødvendigvis være, når man vover at eksperimentere så meget, som Lissner gør det. Og hvor er det befriende, at han tør!

For her er vi tilbage ved begyndelsen: Det er let nok at prædike dogmatisk korrekt; men hvis livet og det vedkommende og det pågående forsvinder i stivnede former – hvis vi ikke rammes og røres af evangeliet – og hører, at det altid lyder for menneskers skyld, så har vi måske glemt, hvorfor vi fejrer gudstjeneste.

Gudstjeneste for alle sanser er en bog, der fortjener at blive læst og brugt af alle, der kerer sig om menighedens liv og vækst!

Perspektiver og muligheder i skole-kirke samarbejdet

Folkekirkens Pædagogiske Institut.

10 sider, gratis.

En konferencerapport om perspektiver og muligheder i samarbejdet mellem skole og kirke, som blev afholdt i januar 1994. Rapporten er offentliggjort i Præsteforeningens Blad og i religionslæreren. Men nu foreligger den i en selvstændig udgivelse fra instituttet.

I rapportens artikler ses skolekirkesamarbejdet dels ud fra en kirkelig synsvinkel, nemlig hvad der må være kirkens forventninger til dette samarbejde, og dels ud fra religionsundervisningens synsvinkel. Endelig redegøres der for konkrete erfaringer.

LUKAS – vejlederbog og baggrundsmateriale

Folkekirkens Pædagogiske Institut.

10 sider, gratis.

LUKAS står for Lokal Uddannelse i Kristendomsformidling som Alternativ Strategi. Udviklingsarbejdets formål beskrives bl.a. som:

- at udvikle idéer og teorier om, hvordan man bedre dygtiggør fri-

villige foreningsledere til at formidle kristendom ved forkyndelse og undervisning som del af det "almindelige præstedømme". - at afprøve om lokal, praksisorienteret vejledning giver ledere bedre mulighed for at anvende en større del af det lærte i det daglige arbejde.

Vejlederhæftet giver derefter i en summarisk form en gennemgang af vejledningens hensigt og indhold. I *baggrundsmaterialet* defineres, hvad der forstås ved det almindelige præstedømme i forhold til det kirkelige børne- og ungdomsarbejde, spørgsmål omkring det personbårne budskab og den personlige formidling, forkyndelsen gennem eget eksempel mv.

Arbejdsgruppen i dette projektarbejde består af repræsentanter for KFUM og KFUK, FDF, KFUK og M-spejderne Indre Missions Ungdom, Danmarks Folkekirkelige Søndagsskoler og børnegudstjenester, samt Folkekirkens Pædagogiske Institut, hvorfra hæftet kan rekvireres.

Teensangbogen

Unitas Forlag

335 sider, 125 kr. (alm. indbinding) og 160 kr. (spiralryg).

Denne 3. udgave af Teensangbogen indeholder 207 sange og salmer for børn og unge, alle med noder og becifring. Ca. halvdelen af sangene er nye i forhold til 2. udgave. Det er UNITAS' store fortjeneste, at vi stadig får tilført nye sange til konfirmandundervisningen, ungdomsklubberne og alle de forskellige lejre og stævner og mødeaftener. I øvrigt henvises til Finn Dyrhagens gennemgange af nye salmer i denne årgang af Kirkens Undervisning.

Svende Grønne:
Pink Torsdag
 Unitas Forlag
 48 sider, 48 kr.

Pink torsdag er en lille bog fyldt med tekster og billeder til eftertænkning om nogle af livets store spørgsmål såsom kærligheden, Gud og hvem du egentlig er.

Jörg Zink:
Den fortabte søn og andre Jesus-historier – fortalt for børn.
 Dansk udgave ved Erik Ågård.
 Materialecentralen.
 48 sider, 65 kr.

Det er den kendte tyske teolog Jörg Zink, der har begået denne lille bog med en række fremragende fortællinger, der tydeligt nok gør det bibelske stof levende og nærværende for børn. Her er genfortællinger af lignelsen om den fortabte søn, den gældbundne tjener og den barmhjertige samaritaner. Hertil kommer underfortællingerne om stormen på søen, opvækkelsen af Jairus' datter, brylluppet i Kana og helbredelsen af den lamme i Kapernaum. Erik Ågård har bearbejdet bogen til dansk og gjort den letlæselig for børn, ligesom den selvsagt er god som oplæsningsbog.

Hildegard af Bingen – En basun for Guds mund.
 Udvalgte tekster med indledning og kommentarer ved Kirsten Kjærulff.
 Anis Forlag.
 160 sider, 160 kr.

Kirsten Kjærulff skrev i 1992 en bog om mystikeren Hildegard af Bingen, hendes liv og teologi. Bogens titel er "Den ildfyldte kraft". Denne fremstilling følges nu op af en tekstantologi med kommentarer, som indledes med en kort over-

sigt over Hildegards teologi og livsløb. Hildegard af Bingen, som levede fra 1098 til 1179 var en af højmiddelalderens store mystikere.

Hun har i nogen grad været glemt i de forløbne århundreder, men hendes mystiske teologi har i dag vakt fornyet interesse. Hendes teologi er grundet i kirkens tradition og Bibelen, og ikke mindst spiller selve Kristusmysteriet en afgørende rolle. Det er en teologi, der overskrider eller går andre veje „end senere tiders logisk-abstrakte og intellektualistiske teologi og filosofi, fordi det sanselige og intuitive er medinddraget på lige fod med det rationelle som en vej til erkendelse af virkeligheden“ (s.9).

Som Kirsten Kjærulff senere understreger, er der ingen tvivl om, at Hildegards kristendomstolkning og menneskesyn, hvor mennesket ses i tæt samhørighed med natur og kosmos, netop taler stærkt til vores tid. Ja, Hildegard af Bingen virker forbavsende nærværende og er ikke spor vanskelig at læse i dag. En studiekreds kan sagtens få udbytte og mange fine timer i hendes selskab.

Peter Thyssen:
Af kærlighed vil min frelser dø. Musik og kristendom i Johann Sebastian Bachs Matthæus-Passion.
 Anis Forlag
 192 sider, 198 kr.

Matthæus-passionen regner vi for at være et kirkemusikalsk hovedværk. For mange er det en uundværlig del af påsken, ligesom Händels Messias hører til juletraditionen. Peter Thyssen beskriver i sin bog, hvordan Matthæus-passionen blev til og den bagvedliggende teologi. Vi præsenteres endvidere for en musikhistorisk baggrund for Bachs store værk. Hele fremstillingen er særdeles grundig, hvor især det musikalske stof kræver faglige forudsætninger.

James C. VanderKam:
Dødehavsrullerne – teorier og kendsgerninger.
 Anis Forlag
 230 sider, 240 kr.

Med denne bog har vi fået en saglig og nøgtern redegørelse for forskningen om teksterne fra Det Døde Hav og hvem der egentlig var beboerne i Qumran, deres tro og betydning for jødedom og kristendom. Efter læsningen af VanderKams bog kan man ikke længere tage de vilde teorier om Dødehavssekten alvorligt.

Bogens første del er en gennemgang af selve fundene i Qumranhulerne, samt en beskrivelse af ruinerne af sektens kloster. Dernæst gennemgår VanderKam de enkelte skrifter, deres indhold og mulige historiske placering. Bogens tredje afsnit har overskriften "Identifikation af Qumranmenigheden", hvor sektens teologi og forhold til tidens jødedom skildres.

Endelig giver VanderKam en dybtgående analyse af Dødehavsrullernes forhold til henholdsvis Det gamle og Det nye Testamente. Som Benedikt Otzen bemærker det i sit forord til bogen, er VanderKams viden om Dødehavsrullerne total. Ethvert forsøg på at villa gøre Jesus og Johannes Døberen til hovedpersoner i skrifterne fra Dødehavet, sådan som flere sensationsprægede udgivelser på det seneste har villet gøre det, bliver helt og holdent skudt i sæk. Det sker uden mange ord. Til gengæld får man ved læsningen af denne bog besked om alt, hvad der er værd at vide om Dødehavsrullerne og folkene bag dem. Det er spændende læsning!

Anmeldt af Henning Nørhøj.

Kirkens Undervisning 3/95

Temaet for næste nummer af Kirkens Undervisning er Høst. Bladet udkommer sidst i september og deadline for indlæg til bladet er d. 21/7.

- er et tidsskrift til inspiration for alle i kirkens forskellige former for undervisning.
- praktisk hjælp til det pædagogiske arbejde i menigheden og det kirkelige børne- og ungdomsarbejde.
- undervisningsmodeller til brug for børn, unge og voksne.
- forslag til andagter og gudstjenester
- teologisk-pædagogisk information.
- anmeldelser og omtale af nye undervisningsmaterialer og litteratur med relevans til det pædagogiske arbejde i kirke og menighed.

Udgivet af EPS

Evangelisk Pædagogisk Samvirke, som er en sammenslutning af en række folkekirkelige organisationer, der er involveret i kirkens forkyndelse og undervisning.

Medlemmer af EPS

Dansk Bibelskole. Dansk Missionsråd. De samvirkende Menighedsplejer. Det danske Bibelselskab. Diakonhøjskolen. Diakonissehuset Sankt Lukas Stiftelsen. Diakonissestiftelsen. FDF/FPF. KFUK-spejderne i Danmark/De grønne pigespejdere. KFUM og KFUK i Danmark. KFUM-Spejderne i Danmark. KFUMs Idrætsforbund i Danmark. Kirkefondet. Kirketjenesten i Danmark. Menighedernes Daginstitutioner. Sammenslutningen af Indre Missions skoler. Unge Hjem. Bevægelsen i Danmark.

Redaktion

Henning Nørhøj (ansv.),
Eberhard Harbsmeier
og Mette Geil.

Sats og layout: Mariann Anderson
Omslag: Leo Scherfig og Mariann Anderson
Vignetter: Leo Scherfig
Tryk: Specialtrykkeriet Viborg

Abonnement

Årsabonnement (4 numre)
kr. 100,-. Løssalg kr. 30,-
Giro 8 05 53 51.

Henvendelse

Adresseændringer bedes meddelt Avispostkontoret. Husk ved alle henvendelser at opgive abonnements-nummeret, som står opført sammen med adressen på bladets bagside.

Religionspædagogisk Center
Frederiksberg Allé 10 A
1820 Frederiksberg C
Tlf.: 31 24 92 50 (kl. 10-16)

Religionspædagogisk Centers formål er at være til rådighed for såvel hjem, kirke og skole, hvad angår dåbsoplæring og kristendoms-undervisning.

- Udstillinger, kataloger og pædagogisk vejledning.
- Udlejning af film og bogkufferter.
- Salg af bøger og AV-materialer.

Spiritualitet

Hildegard af Bingen En basun for Guds mund

Udvalgte tekster med indledning og kommentarer ved Kirsten Kjærulff

Hildegard af Bingen (1098-1179) er en af de højmiddelalderlige mystikere, hvis tanker og visioner i dag har vakt fornyet interesse.

Kirsten Kjærulff har udvalgt og kommenteret tekster, der belyser Hildegards mystiske teologi. Frelsesdramaet skildres i tekster om skaberværket, det onde, frelsesmysteriet, helliggørelsens veje og tidernes ende.

160 sider – kr. 160,-

I spiritualitetsserien er tidligere udkommet: Gregor af Nyssa. En oversættelse af *Over Fadervor* og *Mod Skæbnetroen* med indledning ved Anna Marie Aagaard

112 sider – kr. 135,-

I boghandelen eller portofrit direkte fra forlaget

Hildegard af Bingen

En basun for Guds mund



Udvalgte tekster med indledning og kommentarer ved Kirsten Kjærulff



Religionspædagogisk Center

Frederiksberg Allé 10 A, 1820 Frederiksberg C Tlf. 31 24 92 50